



فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، سال سوم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

### تحلیل جرائم با هدف اقتصادی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹

فاطمه برزگر<sup>۱</sup>، زهرا فهرستی<sup>۲\*</sup>، سیدعلی پورمنوچهری<sup>۳</sup>

۱. دانشجوی دکتری گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

#### چکیده

**زمینه و هدف:** کودکان و نوجوانان به عنوان اقشار آسیب‌پذیر، هدف جرائم متعددی از جمله جرائم با اهداف کسی سود اقتصادی قرار می‌گیرند و بر همین اساس نیازمند حمایت قانون‌گذار هستند. هدف مقاله حاضر تحلیل جرائم با هدف اقتصادی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ است.

**مواد و روش‌ها:** مقاله حاضر توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

**ملاحظات اخلاقی:** در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

**یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد، قاچاق اطفال و نوجوانان، بهره‌کشی اقتصادی، سوء استفاده جنسی از اطفال و نوجوانان از قبیل هرزه‌نگاری با اهداف اقتصادی و فروش مواد دخانی به اطفال یا فروش مواد دخانی از طریق اطفال، از جرائم با اهداف اقتصادی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ است که قانون‌گذار جرم‌انگاری کرده است. رویکرد قانون‌گذار در این خصوص انواع جرائم با هدف اقتصادی علیه کودکان تا حد زیادی جامع است.

**نتیجه:** نتیجه اینکه قانون‌گذار در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان با جرم‌انگاری موارد حمایتی در قانون کار که مجازات‌های سختی را برای بهره‌کشی از کودکان در نظر گرفته است به قوانین کیفری و جرم‌انگاری فنی در حوزه حقوق کار روح تازه‌ای بخشیده است.

#### اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۲۴۳-۲۵۸

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۶

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۰/۱۰/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۱۲/۲۹

#### واژگان کلیدی:

جرائم با هدف اقتصادی، قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹، قاچاق اطفال، بهره‌کشی اقتصادی.

#### نویسنده مسئول:

زهرا فهرستی

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی.

کد ارکید:

0009-0005-5359-5946

تلفن:

02122481626

پست الکترونیک:

fehrest41@gmail.com

## ۱. مقدمه

با توجه به اینکه کودکان و نوجوانان از مهم‌ترین سرمایه‌های منابع انسانی یک جامعه محسوب می‌شوند حمایت از آن‌ها در زمینه‌های مختلف از وظایف دولت‌ها می‌باشد. در همین راستا در ایران نیز قوانین و مقرراتی در حمایت از اطفال و نوجوانان به تصویب رسید. آخرین قانون تصویب شده در زمینه حمایت از اطفال و نوجوانان قانون حمایت از اطفال و نوجوانان می‌باشد که در ۵۱ ماده و پانزده تبصره در تاریخ ۱۳۹۹/۰۲/۲۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. آزار و خشونت علیه اطفال و نوجوانان، از جمله مسائلی است که سابقه‌ای به طول عمر بشریت دارد و در ادوار مختلف تاریخ به طرق متفاوت کودکان را هدف قرار داده است. آسیب‌پذیری به دلیل ضعف جسمی، پایین بودن سن، متزلزل بودن موقعیت اجتماعی از جمله مواردی است که همواره این گروه را در معرض خطر بزه دیدگی قرار می‌دهد. بنابراین اطفال و نوجوانان به واسطه دارا بودن برخی خصوصیات که آنان را به بزه دیده بالقوه تبدیل می‌سازد، نیازمند حمایت و پیش‌بینی راهکارهایی جهت کاهش و یا حذف عوامل جرم‌زا می‌نماید. بنابراین از آنجایی که اطفال و نوجوانان بخش حیاتی از جمعیت یک کشور را تشکیل می‌دهند و به دلیل ویژگی‌های خاص آن‌ها نیاز به حمایت‌های ویژه دارند، در این راستا قانون‌گذار به واسطه جرم‌انگاری و اعمال مجازات و با توسل به ابزارهای حقوق کیفری و از طریق وضع قانون و در نظر گرفتن تدابیر کنشی و واکنشی، حمایت از این قشر را بر عهده خواهد گرفت. جایگاه اطفال و نوجوانان به‌عنوان آینده‌سازان جامعه، اهمیت بررسی نحوه حمایت از آن‌ها در این دوران را نشان می‌دهد. در خصوص بهره‌کشی جنسی علیه کودکان و سایر

انواع جرائم علیه آنها، پژوهش‌های متعددی انجام شده است: بهزاد نورنوروزی، در مقاله‌ای، هرزه نگاری کودکان در فضای مجازی در حقوق کیفری ایران و آمریکا را بررسی کرده است (نورنوروزی، ۱۳۹۵) همچنین محمدحسین جعفری و الهه پارسا، در مقاله‌ای، ممنوعیت هرزه‌نگاری کودکان از منظر اسناد بین‌المللی و داخلی را مورد بررسی قرار داده‌اند (جعفری و پارسا، ۱۳۹۸) و نوآوری مقاله حاضر نسبت به سایر پژوهش‌های انجام شده این است که در این مقاله جرائم با هدف اقتصادی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ بررسی می‌شود. سوال مقاله بدین شکل قابل طرح است که جرائم با هدف اقتصادی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ کدام‌اند؟ فرضیه مقاله نیز عبارت است از اینکه «به نظر می‌رسد رویکرد قانون‌گذار در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ در خصوص انواع جرائم با هدف اقتصادی علیه کودکان جرائم مختلفی چون بهره‌کشی اقتصادی، قاچاق اطفال و نوجوانان، سوء استفاده جنسی از اطفال و نوجوانان و فروش مواد دخانی به اطفال یا فروش مواد دخانی از طریق اطفال را شامل می‌شود». به منظور بررسی سوال و فرضیه مورد اشاره، رویکرد قانون‌گذار در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ در خصوص موضوع مقاله تبیین و تحلیل شده است.

## ۲. مواد و روش‌ها

مقاله حاضر توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

## ۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

#### ۴. یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد، قاچاق اطفال و نوجوانان، بهره‌کشی اقتصادی، سوء استفاده جنسی از اطفال و نوجوانان از قبیل هرزه‌نگاری با اهداف اقتصادی و فروش مواد دخانی یا فروش مواد دخانی از طریق اطفال، از جرائم بااهداف اقتصادی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ است که قانون‌گذار جرم‌انگاری کرده است. رویکرد قانون‌گذار در این خصوص انواع جرائم با هدف اقتصادی علیه کودکان تا حد زیادی جامع است.

#### ۵. بحث

«گسترده‌ترین مصادیق استفاده ابزاری از اطفال با اهداف اقتصادی صورت می‌گیرد و سرعت به کارگیری اطفال در جهان امروز چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی موجب شده است تا جلوگیری از استثمار اطفال به یکی از مهم‌ترین ابعاد حمایت از حقوق طفل مبدل گردد» (رسولی، ۱۳۹۸، ج ۱، ۹۱). در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹، مقررات کامل‌تری از جمله تشکیل دفتر حمایت از اطفال و نوجوانان، موظف کردن دستگاه‌های اجرایی مختلف در زمینه حمایت از اطفال و نوجوانان و تعیین وظایف مشخص برعهده هر دستگاه، جرم‌انگاری رفتارهای مختلف علیه اطفال و نوجوانان، تعیین مجازات‌های باز دارنده برای مرتکبین این جرائم و غیره پیش‌بینی شده است. در این مقاله تلاش شده جرائم با هدف اقتصادی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ بررسی شود.

#### ۵-۱. قاچاق اطفال و نوجوانان

سلامت و امنیت از مهم‌ترین حقوقی است که هر انسان باید از آن بهره‌مند باشد (فلاحی و سایرین، ۱۳۹۴، ۱۳۱). خریدوفروش انسان از مصادیقی است که سلامت و کرامت و امنیت انسان را به خطر

می‌اندازد. کودکان و نوجوانان نسبت به بزرگسالان بیشتر در معرض این خطر قرار دارند. اتفاقی که می‌تواند سلامت جسم و روح طفل را تهدید و در معرض آسیب قرار دهد. به بردگی گرفتن کودک، فروش اعضای بدن کودک، فحشا، استفاده و بهره‌کشی در ارتکاب جرائم مختلف مانند استفاده از کودکان در فروش مواد مخدر، از مهم‌ترین دلایل خریدوفروش کودکان است. این موضوع آن‌چنان اهمیت دارد که در اسناد بین‌المللی و قوانین داخلی کشورها به آن پرداخته شده است. کودکان به دلیل ناتوانی در مراقبت از خود مورد حمایت‌های ویژه قانون قرار می‌گیرند. کشور ایران در دهه ۷۰ به کنوانسیون حقوق کودک پیوست. این کنوانسیون در مورد خریدوفروش و قاچاق انسان، خصوصاً خریدوفروش و قاچاق کودکان توصیه‌هایی برای دولت‌ها دارد و از آن‌ها می‌خواهد تا در این زمینه قوانین ویژه‌ای داشته باشند تا از قاچاق و خریدوفروش انسان، به‌ویژه کودک مقابله شود. در ایران، نخستین متن قانونی که در آن از معاضدت قضایی سخن به میان آمده، قانون معاضدت قضایی مصوب ۴ تیر ماه ۱۳۰۹ شمسی است. به‌موجب این قانون محاکم عدلیه و مستنطقین می‌توانند تقاضاهایی را که از طرف محاکم خارجه راجع به استماع شهادت شهود و یا تحقیقات دیگر از آن‌ها شود انجام دهد. همچنین تاریخ ۱۳۱۵ / ۱۲ / ۲۳ عهدنامه بین ایران و دولت ترکیه در زمینه استرداد مجرمین و تعاون قضایی منعقد شد. این عهدنامه که در سال ۱۳۸۵ اصلاح و یک پروتکل نیز به آن الحاق گردید به معاضدت قضایی در امور جزایی اختصاص یافته است. از جمله موضوعات این سند استماع دفاع متهمین و شهادت شهود و خبره، معاینه محلی و بازرسی از منزل و ضبط‌آلات و ادوات جرم و ابلاغ و احضار و اجرای نیابت قضایی

است. همچنین مورد دیگر موافقت‌نامه قضایی در پرونده‌های مدنی و جزایی بین ایران و روسیه مصوب آذر ۱۳۷۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام، موافقت‌نامه همکاری قضایی در زمینه‌های حقوقی، بازرگانی، کیفری، احوال شخصیه، استرداد مجرمین و انتقال محکومان به زندان است (پورباقرانی، ۱۳۹۰، ۲۲۵). قاچاق اطفال جرمی است که توسط گروه‌های جنایی سازمان‌یافته به صورت فراملی، به منظور سوءاستفاده‌های جسمی و جنسی از قربانیان و باهدف کسب منافع مادی و مالی ارتکاب می‌یابد. این جرم موجب نقض فاحش حقوق انسانی و بنیادین کودکان قربانی می‌شود؛ شدت وخامت این موضوع به قدری است که برخی آن را قابل قیاس با برده‌داری کلاسیک دانسته و این جرم را برده‌داری مدرن نامیده‌اند (لهراسبی، ۱۳۹۵، ۶۱). در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب سال ۱۳۹۹ اصطلاح معامله و خریدوفروش کودکان تعریف شده است. برابر این قانون، معامله یعنی: «خریدوفروش یا هرگونه اقدام غیرقانونی که به موجب آن طفل یا نوجوان در ازای پرداخت وجه یا امتیاز و سایر موارد در اختیار دیگری قرار می‌گیرد».

بر طبق ماده ۱۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان آمده است: «هرگونه معامله راجع به طفل یا نوجوان ممنوع بوده و مرتکب به مجازات حبس درجه پنج قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود؛ چنانچه این رفتار باهدف فحشاء و هرزه‌نگاری، بهره‌کشی اقتصادی، برداشت اعضاء یا جوارح و یا استفاده از طفل و نوجوان در فعالیت‌های مجرمانه باشد، مرتکب به مجازات حبس درجه چهار قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود. تبصره ۱- اشخاصی که واسطه‌گری در ارتکاب جرم موضوع این ماده را حرفه خود قرار داده باشند، به میانگین حداقل و حداکثر تا حداکثر مجازات مباشر جرم محکوم و در غیر این صورت به مجازات معاون محکوم می‌شوند.

بر طبق ماده ۱۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان آمده است: «هرگونه معامله راجع به طفل یا نوجوان ممنوع و برای مرتکب مجازات حبس درجه ۵ در نظر گرفته شده اما برای مشخص شدن اینکه معامله چیست باید به تعریف ارائه شده از معامله در بندج ماده ۱ قانون مراجعه کرد تا منظور قانونگذار مشخص گردد آیا معامله یا عقد مذکور در ماده ۱۸۳ قانون مدنی با معامله مذکور در بندج یکی می‌باشد یا این معامله متفاوت از ماده ۱۸۳ می‌باشد. «منظور از معامله، خریدوفروش یا هرگونه اقدام غیرقانونی که به موجب آن طفل یا نوجوان در ازای پرداخت وجه یا

بر طبق ماده ۱۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان آمده است: «هرگونه معامله راجع به طفل یا نوجوان ممنوع و برای مرتکب مجازات حبس درجه ۵ در نظر گرفته شده اما برای مشخص شدن اینکه معامله چیست باید به تعریف ارائه شده از معامله در بندج ماده ۱ قانون مراجعه کرد تا منظور قانونگذار مشخص گردد آیا معامله یا عقد مذکور در ماده ۱۸۳ قانون مدنی با معامله مذکور در بندج یکی می‌باشد یا این معامله متفاوت از ماده ۱۸۳ می‌باشد. «منظور از معامله، خریدوفروش یا هرگونه اقدام غیرقانونی که به موجب آن طفل یا نوجوان در ازای پرداخت وجه یا

اعضای بدن وی می‌باشد. اصول عام و جهانی حقوق بین‌الملل و حقوق بشر علاوه بر آنکه به رعایتشان و کرامت انسانی تأکید کرده‌اند به‌طور خاص قاچاق انسان را نیز ممنوع ساخته‌اند. این موضوع علاوه بر حقوق بین‌الملل در سطح داخلی نیز مورد تأکید فراوان است. از این رو باید گفت حفظ منافع جامعه و مصالح عموم چنین ضرورتی را اقتضاء کرده است (سلیمی، ۱۳۸۶، ۱۶۵). در ایران ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق انسان در تعریف این عمل مجرمانه اشعار می‌دارد: «قاچاق انسان عبارت است از: الف- خارج یا وارد ساختن یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای کشور با اجبار و اکراه و تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوءاستفاده از قدرت یا موقعیت خود یا سوءاستفاده از وضعیت فرد یا افراد یادشده به‌قصد فحشاء یا برداشت اعضاء و جوارح، بردگی و ازدواج ب- تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء فرد یا افراد موضوع بند الف این ماده پس از عبور از مرز با همان مقصود».

به‌طور کلی دخالت گروه سازمان‌یافته در قاچاق انسان موجب تهدید بیشتر برای جامعه و دشواری کشف و مبارزه با این جرم و همچنین ناتوانی قربانیان در مقابل جرائم می‌گردد. ظاهراً قانون‌گذار ایران نیز اندک توجهی به این امر داشته است و در بندهای الف و ب ماده ۲ قانون مبارزه با قاچاق انسان به‌عنوان اعمالی که در حکم قاچاق انسان می‌باشند احصاء گردیده‌اند.

در بند الف فقط «تشکیل یا اداره دسته یا گروه با اهداف ماده ۱» جرم تلقی گردیده است و در بند ب «عبور دادن، حمل یا انتقال مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد به‌طور سازمان‌یافته برای فحشاء یا سایر مقاصد» موضوع ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق

هرگاه یک یا چند طفل یا نوجوان با مشارکت یا معاونت اشخاص بزرگسال مرتکب جرم شوند و یا در ارتکاب جرم با اشخاص بزرگسال معاونت نمایند، فقط به جرائم اطفال و نوجوانان در دادگاه اطفال رسیدگی می‌شود جز در موارد استثناء که در قانون بیان شده است. امروزه بیش از هر زمان دیگری موضوع سوءاستفاده از اطفال در فعالیت‌های مجرمانه جنسی مطرح است، اینکه علت و ریشه آن چیست نیاز به تحقیق بیشتری دارد، اما به‌طور ساده می‌توان دلیل آن را، پول‌پرستی و لجام‌گسیختگی جنسی دانست. در بسیاری از جوامع، سوءاستفاده از طفل در فعالیت‌های جنسی، هرگونه سوءاستفاده برای فعالیت جنسی از طفلی را شامل می‌شود که راضی به این کار نبوده و یا رضایت وی قانوناً معتبر نباشد، فلذا در مواردی که طفلی به سن اعتبار رضایت نرسیده باشد، حتی اگر راضی یا خود باعث این سوءاستفاده باشد می‌توان طرف دیگر را به این سوءاستفاده محکوم کرد. سوءاستفاده از طفل در فعالیت‌های جنسی شامل سوءاستفاده از طفل برای هرزه‌نگاری، فساد و فحشاء و توریسم جنسی می‌باشد. به‌طور کلی هرگونه معامله در خصوص اطفال و نوجوانان با هر انگیزه‌ای قابل مجازات است و چنانچه این عمل باهدف فحشاء و هرزه‌نگاری، بهره‌کشی اقتصادی، برداشت اعضاء یا جوارح و یا استفاده از طفل و نوجوان در فعالیت‌های مجرمانه باشد با تشدید مجازات همراه خواهد بود (عباسی و همکاران، ۱۴۰۰، ۲۸۵).

اهمیت جرم انگاری قاچاق انسان از جهات مختلف حقوقی، سیاسی، فلسفی و اخلاقی برای همگان آشکار است. حفظشان و کرامت انسان اقتضای آن را دارد که از رفتار برده‌گونه و غیرانسانی با وی خودداری شود. یکی از این رفتارها قاچاق انسان به‌منظور استفاده جنسی و به‌خصوص اقتصادی از

انسان، هرچند با رضایت آنان باشد، در حکم قاچاق محسوب می‌شود.

افزایش موفقیت در امر تحقیق، تعقیب و دادرسی برضد قاچاقچیان انسان مستلزم استفاده موفقیت آمیز از ظرفیت‌های معاضدت‌های حقوقی دو یا چندجانبه است. تفاوت بین موافقت‌نامه‌های دو یا چندجانبه در تعداد کشورهایی است که متعاقد در یک قرارداد بین‌المللی واقع می‌شوند.

پروتکل قاچاق انسان نیز در زمینه پیشگیری از قاچاق انسان، تبادل اطلاعات، آموزش و تدابیر مرزی به موضوع معاضدت قضایی و حقوقی بین اعضاء اشاره نموده است. بنابراین اگرچه پروتکل فاقد فصل مستقلی در باب همکاری‌های بین‌المللی است. اما با توجه به اینکه بر اساس ماده ۱ پروتکل، ارتباط کنوانسیون و پروتکل، ارتباط کنوانسیون و پروتکل به نحوی است که جرم‌های مقرر شده در پروتکل به‌منزله جرم وضع شده به‌وسیله کنوانسیون است، تدابیر مربوط به معاضدت‌های حقوقی مندرج در کنوانسیون در مورد قاچاق انسان نیز لازم اجراست. طبق ماده ۱۲ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، هرکس مرتکب قاچاق اطفال و نوجوانان شود به مجازات حبس درجه سه قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود. در ماده ۱۳ این قانون نیز بیان شده است که: «هرکس مرتکب انتقال، خرید، فروش یا قاچاق اعضاء و جوارح طفل یا نوجوان شود، به مجازات حبس درجه سه قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود».

طبق قانون مبارزه با قاچاق انسان، قاچاق انسان در تقسیم بندی جرائم از لحاظ نیاز یا عدم نیاز به تحقق نتیجه مجرمانه، در شمار جرائم مطلق است؛ زیرا آنچه برای تحقق آن مهم و ضروری است خارج ساختن، وارد ساختن، ترانزیت، تحویل گرفتن، انتقال دادن، مخفی ساختن و موجبات اخفای فرد

است. تحقق یا عدم تحقق نتایج دیگر، مؤثر در مقام نیست؛ بدین معنا که به محض خارج ساختن فردی از مرزهای کشور به قصد فحشا جرم محقق شده است؛ هرچند فرد قاچاقچی بلافاصله پس از ورود به کشور دیگر دستگیر شده و مجالی برای بهره کشی جنسی از بزه دیده نداشته باشد (حبیب‌زاده و همکاران، ۱۳۸۸)، در این مبحث توضیح جرم مطلق لازم و ضروری است جرم مطلق جرمی است که به صرف ارتکاب عمل واقع شده تحقق می‌یابد اعم از اینکه عمل به نتیجه مطلوب عامل رسیده یا نرسیده باشد (شامبیاتی، ۱۳۸۹). لذا اگر صرف انجام عمل مجرمانه صرف نظر از ایجاد نتیجه جرم باشد جرم را مطلق می‌نامند (نوربها، ۱۳۸۸).

در جرم قاچاق انسان، تحقق نتیجه مجرمانه شرط نیست. به عبارت دیگر قاچاق انسان جرمی مطلق است. مطلق بودن این جرم منطقی است، زیرا قاچاق انسان جرم مانع است که به منظور جلوگیری از بهره کشی و استثمار انسان جرم انگاری شده است. لذا عدم نیاز به تحقق نتیجه مجرمانه همسو با این هدف قانونگذار است. بر اساس ماده ۱۲ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان هر کس مرتکب قاچاق اطفال و نوجوانان شود به مجازات حبس درجه ۳ در قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود و همچنین براساس ماده ۱۳ قانون فوق الذکر هرکس مرتکب انتقال، خرید فروش و یا قاچاق اعضاء و جوارح طفلی و نوجوان شود به مجازات حبس درجه سه قانون مجازات اسلامی محکوم می‌گردد (صبوری‌پور؛ حق‌بین، ۱۴۰۲، ۵۲۱).

براساس ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی محرومیتها و ممنوعیتهای درجه شش قانون مجازات اسلامی شامل محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از شش ماه تا پنج سال؛ انتشار حکم قطعی در رسانه‌ها؛

عنوان موضوعی مورد نظر قرار گرفته و دولت‌های عضو نیز متعهد شدند کار اجباری را تنها در موارد منافع عمومی و مجازتهای حبس با اعمال شاقه بپذیرند.

بر اساس بند ث ماده ۱ قانون قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ «بهره‌کشی اقتصادی عبارت است از به کار گیری غیر قانونی طفل یا نوجوان و یا وادار کردن و یا گماردن او به کاری یا خدمتی که از لحاظ جسمی، روانی، اخلاقی و یا اجتماعی با نظر به وضعیت طفل و نوجوان برای وی مضر یا خطرناک باشد».

بر اساس ماده ۲۰ قانون مذکور آمده است که «هرگاه کارکنان دستگاههای موضوع ماده ۲۹ قانون برنامه پنجساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که مسئولیت نگهداری مراقبت و آموزش یا تربیت طفل یا نوجوان را بر عهده دارند یا در امور مربوطه به آن فعالیت می‌کنند به هر نحو در ارتکاب جرائم عمدی موضوع این قانون شرکت یا معاونت داشته باشند».

علاوه بر مجازات مقرر با توجه به نقش مرتکب به یک یا چند مورد از محرومیت‌ها و ممنوعیت‌های درجه شش قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود و نیز در ماده ۲۱ قانون مذکور آمده است که «چنانچه شخص حقوقی در ارتکاب جرائم موضوع این قانون شرکت یا معاونت داشته باشد به مجازاتهای مقرر در ماده ۲۰ قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود در صورتی که ارتکاب جرم صرفاً منتسب به یکی از شعب شخص حقوقی باشد مجازات انحلال شخص حقوقی صرفاً نسبت به شعبه مربوط اعمال می‌شود» و در ماده ۲۷ قانون مذکور آمده است که «هرگاه یکی از مسئولان یا کارکنان نهادهای حکومتی یا دستگاه‌های اجرایی که از انجام وظایف مقرر در این قانون امتناع کند

ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال؛ ممنوعیت از اصدار برخی از اسناد تجاری توسط اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال و نیز در ماده ۲۱ قانون مذکور آمده است که چنانچه شخص حقوقی در ارتکاب جرائم موضوع این قانون شرکت یا معاونت داشته باشد به مجازاتهای مقرر در ماده ۲۰ قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود.

## ۵-۲. بهره‌کشی اقتصادی از کودکان و نوجوانان

«منظور از بهره‌کشی اقتصادی، به کارگیری غیرقانونی طفل و نوجوان و یا وادار کردن یا گماردن او به کار یا خدمتی که از لحاظ جسمی، روانی، اخلاقی یا اجتماعی با نظر به وضعیت طفل و نوجوان برای وی مضر یا خطرناک باشد، دارای ضمانت اجرا است» (شکریگی، ۱۳۹۴، ۲۰). کار در کارخانه‌ها و رستورانها و همچنین کارهایی مثل پرستاری بچه، کار مخفی، کار اجباری، ازدواج ساختگی؛ جذب افراد برای استفاده از نیروی کاری آنها در کارهای بسیار سخت و غیرقابل تحمل یا فعالیت‌های تمام وقت چون کار در مزارع و رستورانها و نظافت اماکن در قبال مزد بسیار اندک و در اغلب موارد به صورت مجانی و یا اجبار کودکان به تکدی‌گری با تأسیس جامعه‌ی ملل مبارزه با برده داری و تجارت برده به این نهاد سپرده شد. در سال ۱۹۲۶ قرارداد بین‌المللی ژنو تصویب و در حقیقت آخرین اقدام بین‌المللی در مبارزه با برده داری است که تحت عنوان قرارداد بردگی و کار اجباری دولت‌های عضو متعهد شدند اقدامات لازم برای منع خرید و فروش برده و برده داری به طور اعم را اتخاذ نمایند و کشورهای استعمارگر نیز این قوانین را به تدریج در مستعمرات خود به اجرا گذارند (سالاری، ۱۳۹۰، ۲۰) در این قرارداد کار اجباری به

مرتکب علاوه بر جبران خسارات وارده به شش ماه تا یک سال زندان در نظر گرفته بود.

انعقاد قرارداد کار با فرد زیر پانزده سال نمی‌تواند رافع مسؤولیت مدنی و کیفری مقرر در ماده ۱۷۶ قانون کار باشد چرا که در ماده ۷۹ قانون کار به‌کارگیری افراد زیر ۱۵ سال، صرف‌نظر از جنسیت آن‌ها ممنوع شده است و مفاد ماده ۷۹ قانون کار نسبت به ماده ۸۵ قانون امور حسبی به‌عنوان قانون مؤخر محسوب می‌شود و در حقیقت هدف قانون‌گذار این بوده که به‌طور مطلق به‌کارگیری افراد زیر ۱۵ سال ممنوع شود و به همین خاطر در ماده ۱۷۶ قانون کار برای کارفرمای متخلف مسؤولیت مدنی و کیفری مقرر کرده است و تعیین مسؤولیت مدنی و کیفری در این ماده مبین اتمام ویژه قانون‌گذار به این موضوع می‌باشد و مفاد ماده ۸۵ قانون امور حسبی مغایر باهدف قانون‌گذار در ماده ۷۹ قانون کار می‌باشد چرا که در برخی موارد دخالت ولی و یا قیم نیز نمی‌تواند منافع کارگر صغیر را تأمین کند، بنابراین استناد به ماده ۸۵ قانون امور حسبی نمی‌تواند رافع مسؤولیت مدنی و کیفری کارفرمای متخلف باشد (معاونت آموزش قوه قضاییه، ۱۳۸۷، ج ۱، ۲۴).

با توجه به اینکه در قانون کار به‌کارگیری افراد زیر ۱۵ به‌طورکلی ممنوع اعلام‌شده است و برای به‌کارگیری افراد ۱۵ تا ۱۸ سال تمام نیز شرایطی در نظر گرفته‌شده است که تخلف از آن‌ها مجازات مذکور در ماده ۱۷۶ قانون کار پیش‌بینی‌شده که در آن علاوه بر رفع تخلف یا تأدیه حقوق کارگر یا هر دو در مهلتی که دادگاه با کسب نظر نماینده وزارت کار و امور اجتماعی تعیین خواهد کرد با توجه به تعداد کارگر به جزای نقدی در نظر گرفته‌شده و در صورت تکرار تخلف، برای متخلفان

به انفسال از خدمات دولتی و عمومی درجه پنج قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود».

با توجه به مالک خطر برای طفل و نوجوان انجام کارهایی که با میل و رضایت طفل و همچنین در راستای شکل‌گیری و پویایی شخصیت طفل باشد منع قانونی ندارد. در ایران ماده ۷۹ قانون کار، اشتغال به کار کودکان زیر ۱۵ سال را ممنوع دانسته است البته کارگران شاغل در کارگاه‌های خانوادگی که کارفرمای آن‌ها، همسر یا بستگان و خویشاوندان نسبی درجه‌یک باشند، مشمول قانون کار نیستند در نتیجه حداقل سن کار در مورد چنین کارگرانی رعایت نمی‌شود؛ بر اساس قانون کار اگر یک کارفرما کودک زیر ۱۵ سال را به کار بگیرد، متخلف خواهد بود و برای نخستین بار مجازات نقدی، بار دوم مجازات نقدی و حبس و بار سوم علاوه بر این موارد، کارخانه یا کارگاه پلمپ و پروانه کار فرد متخلف ابطال خواهد شد (خندانی؛ شجاع سنگچولی، ۱۳۹۹، ۲۶).

در ماده ۱۵ قانون حمایت از اطفال برای شخصی که برخلاف مقررات قانون کار مرتکب بهره‌کشی اقتصادی از اطفال و نوجوانان موضوع ماده ۲(که تمام افراد زیر ۱۸ سال تمام را مشمول حمایت این قانون دانسته است) بشود علاوه بر مجازات‌های مذکور در قانون کار به مجازات حبس درجه شش نیز در نظر گرفته است.

در ماده ۱۵ قانون مجازات‌های قانون کار را با مجازات مقرر در قانون حمایت از اطفال قابل‌جمع دانسته است و این موضوع برخلاف مقررات تعدد در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ و اصلاحی ۱۳۹۹ می‌باشد که در خصوص تعدد جرائم تعزیری فقط مجازات اشد را قابل‌اجرا دانسته است.

در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ در ماده ۳، بهره‌کشی کودکان را، ممنوع برای

درجه ۳ در نظر گرفته است. با مذاقه در قانون حمایت از اطفال که برای بزه‌های فحشا و بهره‌کشی اقتصادی و خریدوفروش جوارح و اعضاء طفل یا نوجوان در مواد ۱۰ و ۱۳ و ۱۵ به صورت مجزا جرم انگاری نموده است تنها رفتاری که مجازات در نظر گرفته برای معامله طفل در خصوص آن با مجازات در نظر گرفته برای اصل بزه کمتر می‌باشد بزه خرید و فروش اعضاء می‌باشد که این موضوع از ایرادات قانون می‌باشد.

### ۵-۳. سوء استفاده جنسی با اهداف اقتصادی

در قسمت دوم ماده ۱۱ در اختیار گذاشتن طفل یا نوجوان باهدف فحشاء و هرزه‌نگاری، بهره‌کشی اقتصادی، برداشت اعضاء یا جوارح و یا استفاده از طفل و نوجوان در فعالیت‌های مجرمانه با یک درجه تشدید نسبت به صدر ماده حبس درجه ۴ در نظر گرفته شده است. براساس بند ج ماده ۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ منظور از فحشا هرگونه به کارگیری و یا وادار کردن طفل نوجوان در فعالیت‌های جنسی برای خود و یا دیگری. براساس بند د ماده ۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ هرزه نگاری عبارت است «از تهییبه و تولید هر اثری که محتوای آن بیانگر جذابیت جنسی طفل یا نوجوان مانند برهنگی، آمیزش عمل جنسی یا اندام جنسی باشد».

اولین رفتاری که قانون‌گذار معامله برای آن را باعث تشدید مجازات دانسته است فحشاء می‌باشد قانون‌گذار فحشاء را هرگونه به کارگیری و یا وادار کردن طفل یا نوجوان در فعالیت‌های جنسی برای خود یا دیگران تعریف کرده است. برای اینکه مشخص شود فعالیت جنسی شامل چه مواردی می‌شود به قانون مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری مراجعه می‌کنیم. در تبصره ماده ۳۰۶ آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ بیان گردیده منظور از

مذکور به حبس از ۹۱ روز تا ۱۸۰ روز در نظر گرفته شده است.

با توجه به مقررات قانون کار هیچ شخصی نمی‌تواند از افراد زیر برای کار استفاده نماید و در صورت استفاده علاوه بر مجازات‌های مقرر در قانون کار به حبس درجه ۶ نیز محکوم خواهد شد اما در صورتی که نوجوان بین ۱۵ تا ۱۸ سال سن داشته باشد ابتدا باید بررسی گردد ضوابط مقرر در قانون کار در خصوص به کارگیری نوجوان رعایت شده است یا خیر در صورت رعایت مقررات و ضوابط مقرر در قانون کار هیچ‌گونه مسئولیتی متوجه شخص نمی‌باشد و در صورت عدم رعایت به مجازات‌های مقرر در قانون کار و قانون حمایت از اطفال محکوم می‌شود (موسوی تبار؛ موسوی تبار، ۱۴۰۱، ۲۵).

با توجه به تعریف مقرر در بند ث ماده ۱ قانون حمایت اشخاصی که اطفال و نوجوانان را وادار به تکدی‌گری می‌نمایند نیز با توجه به اینکه به وادار کردن آن‌ها به تکدی‌گری برای آن‌ها از لحاظ روحی و روانی و اجتماعی مضر است مشمول این قانون می‌باشند هرچند در ماده ۷۱۳ قانون مجازات اسلامی تعزیرات «برای کسی که طفل صغیر یا غیر رشیدی را وسیله تکدی‌قرار دهد سه ماه تا دو سال حبس و استرداد کلیه اموالی که از طریق به دست آورده است»، در نظر گرفته است.

حال اگر معامله طفل برای به کارگیری طفل در تکدی‌گری باشد مشمول ماده ۱۱ قانون حمایت می‌باشد در صورتی که معامله طفل و نوجوان در ماده ۱۱ قانون حمایت از اطفال به هدف برداشت اعضا و جوارح باشد حبس درجه ۴ در نظر گرفته شده است. در ماده ۱۳ قانون حمایت برای کسی که مرتکب انتقال، خرید، فروش، یا قاچاق اعضاء و جوارح طفل یا نوجوان بشود مجازات حبس

یا توزیع .... آثار سمعی و بصری مستهجن یا مبتذل، حسب مورد میانگین حداقل و حداکثر تا حداکثر مجازات مقرر در قانون مربوطه (مواد ۱ و ۲ و ۳ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می نمایند، مصوب ۱۳۸۶) مجازات‌هایی پیش‌بینی شده است که در مواردی این مجازات، افساد فی‌الارض است» (هدایتی گودرزی؛ گلدوزیان، ۱۴۰۱، ۲۶۷). براساس بند ج ماده ۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ مبتذل عبارت است از «هرگونه محتوا یا تصویری که دارای صحنه یا صور قبیحه باشد. براساس بند خ همان ماده، مستهجن عبارت است از هرگونه محتوا اعم از صوتی و یا تصویری که به صورت واقعی و یا غیرواقعی بیانگر برهنگی کامل زن یا مرد آمیزش- عمل جنسی با اندام جنسی انسان باشد».

در ماده ۱۱ قانون مذکور رسیدگی به جرائم اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند در صلاحیت دادگاه انقلاب دانسته شده است با توجه به اینکه در این قانون رسیدگی به جرائم در صلاحیت دادگاه کیفری قرار دارد به نظر در خصوص بند ۷ ماده ۷ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی بصری دخالت دارند تخصیص خورده است چون در این بند فقط مجازات آن‌ها را به قانون مذکور ارجاع داده است. رسیدگی به بزه مذکور در صلاحیت دادگاه کیفری می‌باشد و فقط مجازات آن بر اساس قانون سمعی بصری تعیین می‌شود (حسین پور؛ غلامی، ۱۴۰۱، ۱۲۵).

با توجه به فعال شدن سایت‌ها و عکاسخانه‌هایی که از جذابیت اطفال برای تبلیغات خود استفاده می‌کنند و برای این منظور نیز به خانواده طفل نیز وجه پرداخت و کودک را در اختیار می‌گیرند این

جرائم منافی عفت در این قانون جرائم جنسی حدی و همچنین جرائم رابطه نامشروع تعزیری مانند تقبیل و مضاجعه است جرائم جنسی حدی در بخش دوم قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ در فصول اول و دوم و سوم ذکر شده است و جرایم تعزیری جنسی نیز در مواد ۶۳۷ و ۶۳۸ و ۶۳۹ قانون مجازات اسلامی تعزیرات ذکر شده است در صورتی که معامله طفل و نوجوان برای به کارگیری یا وادار کردن او برای زنا یا لواط یا دیگر جرائم جنسی باشد برای مرتکب حد یا مجازات مذکور و برای شخصی که کودک را برای این جرائم معامله کرده است مجازات حبس درجه ۴ در نظر گرفته می‌شود (اکبری؛ حجازی، ۱۳۹۹، ۹۵) و اگر خود شخصی که کودک را معامله کرده است اقدام به برقراری رابطه جنسی با وی شود از مصادیق تعدد مادی می‌باشد و در صورتی که بزه ارتكابی حدی باشد با توجه به ماده ۱۳۵ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ که مقرر می‌دارد: «در تعدد جرائم موجب حد و تعزیر و نیز جرائم موجب قصاص و تعزیر مجازات‌ها جمع و ابتداء حد یا قصاص اجرا می‌شود مگر حد یا قصاص، سالب حیات و تعزیر، حق الناس یا تعزیر معین شرعی باشد و موجب تأخیر اجرای حد نیز نشود که در این صورت ابتداء تعزیر اجراء می‌شود در صورت ارتكاب بزه حدی نسبت به طفل یا نوجوان مجازات‌ها جمع می‌شود». «رفتار دوم که معامله برای آن باعث تشدید مجازات حبس شده است هرزه‌نگاری است که در بند ۹ ماده ۹ در تعریف آن آمده است تهیه و تولید هر اثری که بیانگر جذابیت جنسی طفل یا نوجوان مانند برهنگی؛ آمیزش عمل جنسی یا اندام جنسی باشد» (اکبری؛ حجازی، ۱۳۹۹، ۹۵). «در بند ۷ ماده ۱۰ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان برای «استفاده‌کننده از طفل یا نوجوان برای تهیه و تولید

بزهکاری آسیب‌پذیرتر به شمار می‌آیند. در سال‌های اخیر نیز حجم بسیاری از هرزه‌نگاری‌ها، به کودکان اختصاص یافته است که همین موضوع واکنش پژوهشگران و قانون‌گذاران کشورهای مختلف را به خود جلب کرده است. از بین عوامل مختلف و عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای جنسی، افزایش دسترسی به اینترنت، به‌عنوان بستر ارتباطات الکترونیکی که اطلاعات فراوانی در سطح جهانی در دسترس نوجوانان و جوانان قرار می‌دهد و ارتباطات را تسهیل می‌کند، اهمیت زیادی دارد.

#### ۴-۵. بزه فروش مواد دخانی به اطفال یا فروش از طریق اطفال

باید توجه داشت که گروه‌های نوجوان و جوان، گروه‌هایی هستند که به دنبال تخلیه هیجانات خود هستند و گاهاً "به غلط تصور می‌کنند با مصرف سیگار و قلیان هیجاناتشان تخلیه می‌شود، لذت می‌برند و یا به آن‌ها خوش می‌گذرد. اگر آنان را از مصرف دخانیات منع می‌کنیم، که حتماً باید این کار را انجام دهیم. از خیلی از بزه‌هایی که می‌تواند در آینده آن‌ها را تهدید کند جلوگیری کرده‌ایم.

سیگار و قلیان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین علت‌های بروز مرگ‌های زودرس در دنیا و قابل پیشگیری‌ترین بیماری در جهان است، پژوهش‌های مختلف نشان داده است که شیوع استعمال سیگار در نوجوانان و جوانان در حال افزایش است. در ایران نیز مصرف سیگار و قلیان از شایع‌ترین موارد مصرف در میان دانش‌آموزان ایرانی است.

قانون‌گذار نیز برای اینکه دسترسی اطفال و نوجوانان به مواد دخانی سهل و آسان نباشد، اقدام افرادی که مواد دخانی را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند، جرم تلقی کرده است. براساس ماده ۱۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، فروش یا در

معامله مشمول قسمت دوم ماده ۱۱ می‌باشد و از نوآوری‌هایی می‌باشد که در زمینه حمایت از اطفال تصویب شده است.

هرزه‌نگاری یا پورنوگرافی در معنای عام خود به تولید و ارائه هرگونه تصویر، صوت، متن و یا هر شیء دیگر که محتوی صحنه‌ها و مطالب آشکار جنسی باشد اطلاق می‌گردد و دامنه‌ی وسیعی از تولیدات با این مضمون را در برمی‌گیرد. اما پورنوگرافی یا هرزه‌نگاری رایانه‌ای در معنای خاص عبارت است از هرگونه اطلاعات، نوشته، فیلم، تصویر و مطلب و به‌طور کلی هر محتوایی که مربوط به امور جنسی در بستر پهناور اینترنت که گاهی با انتشار در فضاهای مجازی مختلف که اتفاقاً بی‌شمار هم هستند، صورت بگیرد. این جرم به‌عنوان یکی از جرائم مرتبط با محتوا که در بستر اینترنت به‌خصوص فضای مجازی واقع می‌شود، به شمار می‌آید. با پیشرفت جوامع انسانی و توسعه سریع، روبه رشد و روزافزون فناوری‌های ارتباطی، این پدیده از حالت ابتدایی و سنتی گونه و محدود به‌صورت پدیده‌ای جهان‌شمول و گسترده به یک صنعت جهانی تغییر یافته است که اتفاقاً روند تولید و انتشار رو به رشدی هم دارد. این انحراف تا به آنجا پیش رفته است که هرزه‌نگاری را به صنعتی بزرگ و پول‌ساز در عرصه جهانی تبدیل کرده و سازندگان آن را به سودی غیرقابل تصور می‌رساند (جعفری و پارسا، ۱۳۹۸، ۱۶۱).

به عبارت دیگر، در سال‌های اخیر علاوه بر بزرگسالان، کودکان و نوجوانان بسیاری نیز در جرگه‌ی عظیم این صنعت ویرانگر وارد شده‌اند که این موضوع را بسیار حساس‌تر جلوه می‌دهد زیرا کودکان از نظر ویژگی‌های بدنی، روانی و شخصیتی با بزرگسالان متفاوت هستند و به همین علت است که آن‌ها بیش از بزرگسالان در برابر کژروی و

ایراد دیگری که می‌توان در این خصوص به آن اشاره کرد این است که در این قانون برای فروش مواد مخدر به اطفال و نوجوانان مجازات پیش‌بینی نشده است لذا برای تعیین مجازات می‌بایست به قانون مبارزه با مواد مخدر ۱۳۶۷ مراجعه کرد که با توجه به حمایتی بودن این قانون نسبت به اطفال و نوجوانان بهتر بود در خصوص مجازات فروش مواد مخدر نیز اشاراتی می‌شد. در ماده ۱۶ مقرر گردیده است: «در اختیار قرار دادن یا فروش مواد دخانی به اطفال و نوجوانان یا به واسطه آنان، موجب ضبط مواد دخانی کشف شده و محکومیت مرتکب به جزای نقدی درجه هشت قانون مجازات اسلامی می‌شود».

با توجه به اینکه وفق بند ح ماده ۹ قانون شورای حل اختلاف جرائم تعزیری که صرفاً مستوجب مجازات جزای نقدی درجه هشت باشد در صلاحیت قاضی شورای حل اختلاف می‌باشد در نگاه ابتدایی به نظر می‌رسد که رسیدگی به بزه فوق در صلاحیت شورای حل اختلاف می‌باشد؛ اما با توجه به اینکه ضبط مواد دخانی کشف شده نیز در ماده پیش‌بینی شده است ضبط مواد دخانی فقط در صلاحیت دادگاه می‌باشد رسیدگی به بزه فوق از صلاحیت شورای حل اختلاف خارج می‌باشد.

#### ۶. نتیجه

جرائم با هدف اقتصادی عمدتاً در قالب بهره‌کشی اقتصادی صورت می‌گیرد. بهره‌کشی اقتصادی به‌کارگیری غیرقانونی طفل و نوجوان یا وادار کردن یا گماردن او به کار یا خدمتی است که از لحاظ جسمی، روانی، اخلاقی یا اجتماعی با نظر به وضعیت طفل و نوجوان برای وی مضر یا خطرناک باشد. قانون‌گذار در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ جرائم در این خصوص را مشخص کرده است. یکی از این جرائم، جرم قاچاق انسان

اختیار قراردادن مواد دخانی به اطفال و نوجوانان یا به واسطه آنان، موجب ضبط مواد دخانی کشف شده و محکومیت مرتکب به جزای نقدی درجه هشت می‌شود. جزای نقدی درجه ۸ در مجازات‌های تعزیری قانون مجازات اسلامی تا سقف ۱۰ میلیون ریال تعیین شده است. در واقع، قانون‌گذار می‌خواهد دسترسی اطفال را به این مواد سخت نماید به‌طور مثال فردی که مواد دخانی را برای مصرف پدر طفل به او می‌فروشد نیز مشمول مجازات ماده مورد اشاره می‌گردد (تقی‌زاده زانوقی، ۱۳۹۹، ۲۹۹).

مطابق ماده ۱۶ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، «در اختیار قراردادن یا فروش مواد دخانی به اطفال و نوجوانان یا به واسطه آنان، موجب ضبط مواد دخانی کشف شده و محکومیت مرتکب به جزای نقدی درجه هشت قانون مجازات اسلامی می‌شود». در اختیار قرار دادن مواد مخدر به کودک به‌طور صریح در قوانین کیفری جرم انگاری شده بود. ولی ماده فوق‌الذکر از مواد دخانی که مصداق بارز آن می‌توان سیگار و قلیان باشد سخن به میان آورده است. حتی در موادی از قانون کار قانون‌گذار از رعایت مصلحت طفل در به کار گماشتن کودک سخن گفته است که به نظر می‌رسد استفاده از کودکان و قرار دادن مخدر و دخانیات در برخی از محیط‌ها از جمله قهوه‌خانه‌ها می‌تواند از جمله محیط‌هایی باشد که کار در آن به مصلحت اطفال نیست. مصادیق مواد دخانی در این قانون مشخص نگردیده است و می‌بایست به قانون و آیین‌نامه‌های مقرر در خصوص مواد دخانی مراجعه کرد. این در حالی است که قانون‌گذار با در بند ۳ ماده ۵۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، اقدام به نسخ صریح ماده ۱۲ قانون جامع کنترل و مبارزه ملی با دخانیات مصوب ۱۳۸۵ نمود.

را نداشته یا در همان ابتدا با قاچاقچی برای کار کردن بابت پرداخت هزینه‌های خود قرارداد ببندد که البته قاچاقچی برای اینکه بتواند از این کار حداکثر استفاده را ببرد و استثمار همیشگی مهاجر را به دنبال بیاورد به ازای هر هفته تأخیر در پرداخت هزینه کل سفر مبلغی را به آن می‌افزاید به طوری که به جایی می‌رسد که آن فرد برای همیشه از پرداخت آن عاجز می‌شود و شرایط برای استثمار همیشگی از سوی قاچاقچی فراهم می‌شود.

هرزه نگاری کودکان در این قانون، چه به صورتی سنتی و چه سایبری، مجازات سنگینتری نسبت به هرزه نگاری بزرگسالان به همراه ندارد، در حالی که به جهت وضعیت خاص بزه‌دیده شایسته است قانونگذار در این خصوص تجدید نظر نماید و مانند سایر جرائمی که بزه‌دیده آنها اطفال و نوجوانانند مجازات شدیدتری در نظر بگیرد. شاید بتوان گفت تنها نکته مثبت قانون گفته شده، شامل بند ۵ ماده ۱۰ و ماده ۱۱ است که عرضه، در اختیار گذاشتن، وادار و اجیر کردن کودکان برای هرزه نگاری حبس درجه ۵ و هرگونه معامله راجع به کودکان را با هدف هرزه نگاری، حبس درجه ۴ در نظر گرفته است. جرم هرزه نگاری سایبری کودکان، از جمله جرائم مطلق بوده و تحقق آن مستلزم وقوع نتیجه خاص نیست. مطلق دانستن این جرم از محاسن دیگر قانون حمایت از اطفال و نوجوانان است.

در زمینه حقوق کار به نظر می‌رسد توجه به جرم انگاری‌های تکمیلی در پرتو اسناد بین‌المللی می‌تواند بیشتر معطوف کودکان شود. به نظر می‌رسد در این‌بین برخی از گروه‌های آسیب‌پذیر در هر جامعه از قبیل کودکان بیش از دیگران در معرض خطر بزه دیدگی و آسیب‌های ناشی از جرایم حقوق کار قرار می‌گیرند. کودکان برای شرایط و

است. در قاچاق انسان، قید خاصی برای مرتکب جرم وجود ندارد. هر کسی اعم از زن و مرد می‌تواند عنوان مرتکب جرم قلمداد شود. حتی با وجود ماده ۲ این قانون با کمی اغماض شاید بتوان اشخاص حقوقی را نیز به عنوان مرتکب جرم تحت تعقیب قرار داد. ولی آنچه مسلم است هر کسی می‌تواند مرتکب جرم قاچاق انسان شود و جنسیت و تابعیت مرتکب شرط نخواهد بود. براساس قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ چنانچه جنسیت طفل یا نوجوان مذکر و یا مؤنث باشد در میزان و شدت مجازات تفاوتی وجود ندارد. ماده ۲۴ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ داشته است: «اموال و اشایی که به منظور ارتکاب جرائم موضوع این قانون اختصاص یافته یا استفاده شده باشد و نیز عوائد حاصل از ارتکاب آنها در صورت موجود بودن، حسب مورد ضبط یا مصادره و در غیر اینصورت مرتکب یا مرتکبان به تناسب میزان نقش خود علاوه بر مجازاتهای مقرر به پرداخت جزای نقدی معادل بهای کارشناسی اموال در هنگام وقوع جرم محکوم می‌شود». مطابق ماده ۱۵ قانون سال ۹۹، «هر شخصی برخلاف مقررات قانون کار مرتکب بهره‌کشی اقتصادی از اطفال و نوجوانان موضوع ماده (۲) این قانون شود، علاوه بر مجازات‌های مذکور در قانون کار به مجازات حبس درجه شش قانون مجازات اسلامی نیز محکوم می‌شود». در فرایند قاچاق، مرحله عبور غیرقانونی از مرز کشورهای مختلف و ورود به کشور مقصد (البته اگر این امر اتفاق بیفتد) و حتی بعد از آن در مواردی که مهاجر بعد از ورود استثمار می‌شود متضمن نقض گونه‌های مختلف حقوق بشری است. قاچاق زنان و کودکان در مواردی دربردارنده فریب، خشونت و بهره‌کشی است. خصوصاً زمانی که فرد قاچاق شده توانایی پرداخت بقیه هزینه سفر خود

پژوهش‌های حقوق تطبیقی (مدرس علوم انسانی)، شماره چهار، ۱۳۸۸.

— حسین پور، میلاد؛ غلامی، میلاد، «بررسی سازوکار شناسایی اطفال و نوجوانان در معرض خطر و بزه دیده در پرتو قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹»، مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی، شماره پنج، ۱۴۰۱.

— خندانی، سیدپدرام؛ شجاع سنگچولی، مهرویه، «کودک کار سنتی و مدرن در حقوق موضوعه ایران و کنوانسیون بین‌المللی حقوق کودک»، مجله حقوق و مطالعات نوین، شماره اول، ۱۳۹۹.

— رسولی، محمدشرف، شرح کد جزا افغانستان، جلد اول، چاپ اول، کابل، انتشارات بنیاد چاپ خانه سعید، ۱۳۹۸.

— سالاری، اطهره، «قاچاق مهاجران در کنوانسیون پالمو و ضرورت جرم انگاری در حقوق ایران»، پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی استاد بهزاد رضوی فرد، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۰.

— سلیمی، صادق، «قاچاق انسان و مبارزه با آن در حقوق کیفری ایران»، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره بیست و شش، ۱۳۸۶.

— شامبیاتی، هوشنگ، حقوق جزای عمومی، چاپ شانزدهم، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۹.

— شکرپیگی، روح‌اله، «بررسی سیاست جنایی تقنینی مرتبط با جرائم والدین علیه تمامیت اخلاقی کودکان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی استاد قباد کاظمی، کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، ۱۳۹۴.

— صبوری پور، مهدی؛ حق‌بین، فائزه، «نوآوری‌ها و چالش‌های قانون حمایت از اطفال و نوجوانان در پیشگیری از کودک آزاری»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره پنجاه و سه، ۱۴۰۲.

خواست‌های ویژه خویش مانند کم سن و سال بودن، وابسته بودن به پدر و مادر، فقر، احتیاج به توجه و محبت در این سنین و مانند آن از یک جهت؛ و از جهت دیگر هم‌نشینی با هم‌سن‌های منحرف و فقر و مسائل مالی بیش از دیگران نیاز به حمایت قانون‌گذار از طریق جرم انگاری تکمیلی و افتراقی دارند.

## ۷. سهم نویسندگان

همه نویسندگان در تهیه این پژوهش سهم مشترک دارند.

## ۸. تضاد منافع

در این پژوهش تضاد منافع وجود ندارد.

## منابع

### منابع فارسی

— اکبری، عباسعلی؛ حجازی، سیده منیرا، «سیاست کیفری ایران در قبال کودک‌آزاری جنسی در پرتو قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹»، مجله حقوق کودک، شماره هشت، ۱۳۹۹.

— پورباقرانی، حسن، حقوق جزای بین‌الملل، چاپ سوم، تهران، انتشارات جنگل / جاودانه، ۱۳۹۰.

— تقی زاده زانوقی، مرتضی، «نوآوری‌های ماهوی و شکلی قانون جدید حمایت از اطفال و نوجوانان»، مجله فقه و حقوق نوین، شماره سه، ۱۳۹۹.

— جعفری، محمدحسین؛ پارسا، الهه، «ممنوعیت هرزه‌نگاری کودکان از منظر اسناد بین‌المللی و داخلی»، مجله حقوق کودک، شماره یکم، بهار ۱۳۹۸.

— حبیب‌زاده، محمدجعفر؛ مقدسی، محمدباقر؛ جعفری دولت‌آبادی، عباس، «قاچاق انسان در حقوق کیفری ایران»، نشریه

- عباسی، سجاد؛ صالحی، سید مهدی؛ جعفرزاده، سیامک، «عوامل خطر و راهکارهای حمایتی از کودکان در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹»، مجله آموزه های حقوق کیفری، شماره بیست و یک، ۱۴۰۰.
- فلاحی، فاطمه؛ مستقیمی، بهرام؛ آل کجباف، حسین؛ حیدری، بهاره، «بررسی مفهوم سلامت در نظریه امنیت انسان»، مجله اخلاق زیستی، شماره پانزدهم، بهار ۱۳۹۴.
- قاسمی، راضیه؛ نصر، امین، «ارزیابی وضعیت مخاطره آمیز اطفال و نوجوانان و تکالیف نهادهای حاکمیتی در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹»، مجله مطالعات پلیس زن، شماره سی و پنج، ۱۴۰۰.
- لهراسبی، ضرغام، «بررسی و تبیین حمایت سازمان ملل متحد از قربانیان قاچاق اطفال»، فصلنامه پژوهش ملل، شماره هفت، ۱۳۹۵.
- معاونت آموزش قوه قضاییه، گزیده‌ای از پایان‌نامه‌های علمی در زمینه حقوق کار و اداری، جلد اول، چاپ اول، تهران، انتشارات قوه قضائیه، ۱۳۸۷.
- موسوی تبار، سیدمرتضی؛ موسوی تبار، سیدحسین، «سیاست جنایی ایران برای پیشگیری از بزه‌دیدگی اطفال و نوجوانان در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان»، مجله تحقیقات نوین میان رشته ای حقوق، شماره دو، ۱۴۰۱.
- نوربها، رضا، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ بیست و چهارم، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۸۸.
- نورنوروزی، بهزاد، «هرزه نگاری کودکان در فضای مجازی در حقوق کیفری ایران و آمریکا»، مجله دادرسی، شماره یکصد و پانزدهم، فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۵.
- هدایتی گودرزی، حنا؛ گلدوزیان، حسین، «تحلیل کیفری ماهوی ناظر بر سوء استفاده جنسی از اطفال و نوجوانان»، مجله دیدگاه‌های حقوق قضایی، شماره نود و هفت، ۱۴۰۱.



## Analysis of Crimes With Economic Purpose in the Law on Protection of Children and Adolescents 2019

Fatemeh Barzegar<sup>1</sup>, Zahra Fehresti<sup>2\*</sup>, Seyed Ali Poormanochehri<sup>3</sup>

1. PhD Student, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

### ARTICLE INFORMATION

**Article Type:** Original Research

**Pages:** 243-258

**Article history:**

**Received:** 17 Nov 2021

**Edition:** 26 Dec 2021

**Accepted:** 06 Feb 2022

**Published online:** 20 Mar 2020

### Keywords:

Crimes With Economic Purpose, Child Protection Law 2019, Child Trafficking, Economic Exploitation.

### Corresponding Author:

Zahra Fehresti

### Address:

Iran, Tehran, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Department of Fiqh and Fundamentals of Islamic Law.

### Orchid Code:

0009-0005-5359-5946

### Tel:

02122481626

### Email:

fehrest41@gmail.co

### ABSTRACT

**Background and Purpose:** As vulnerable groups, children and adolescents are the target of many crimes, including crimes with the goal of economic gain, and therefore they need the support of the legislator. The purpose of this article is to analyze the crimes with economic purpose in the Law on Protection of Children and Adolescents 2019.

**Materials and Methods:** This article is descriptive and analytical. Materials and data are also qualitative and data collection was used in collecting materials and data.

**Ethical Considerations:** In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are respected.

**Findings:** The findings showed that trafficking of children and adolescents, economic exploitation, sexual abuse of children and adolescents, such as prostitution for economic purposes and selling tobacco to children or selling tobacco to children, are among the crimes with economic purposes in the protection law. Children and adolescents have been criminalized by the legislator in 2019. The legislator's approach in this regard to all kinds of crimes with economic purpose against children is comprehensive to a large extent.

**Result:** The result is that the legislator has given a new life to the criminal laws and technical criminalization in the field of labor law by criminalizing protective cases in the labor law, which has considered harsh punishments for the exploitation of children in the child and adolescent protection law.

Cite this article as:

Barzegar F, Fehresti Z, Poormanochehri A. *Analysis of Crimes With Economic Purpose in the Law on Protection of Children and Adolescents 2019*. 2022.

